

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบล
เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย
Developing the Local Community by Supporting the Sufficiency Home Project
of the Sub-District Community Organization Council to Solve the Problem
of Housing for Underprivileged People in Loei

วิชญ์ มะลิตัน¹

E-mail: Wich.mal@lru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้แสดงให้เห็นการพัฒนาแบบไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ต้องเกิดจากชุมชนท้องถิ่นเองที่จะต้องเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคีที่มาร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงที่ได้รับการอุดหนุนงบประมาณผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงในจังหวัดเลย ทั้งนี้ผู้เขียนใช้วิธีการพรรณนาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเพื่อให้เห็นแนวทางในการหนุนเสริมเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งในสภาวะปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นกำลังประสบปัญหาล่มสลายและอ่อนแอเนื่องจากขาดอำนาจในการจัดการตนเองส่งผลให้การพัฒนาด้านต่างๆ ที่ลงไปสู่ชุมชนท้องถิ่นขาดการบูรณาการ/เชื่อมโยงกัน ผลการศึกษาค้นพบว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย ภายใต้การดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเลย มีรูปแบบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรและหน่วยงานภาคี เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นจังหวัด ราชภัฏเลยบ้าน ส่วนงานปกครอง และหน่วยงานอื่นๆ ตามแต่ละภูมิภาคจะเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมกันได้ โดยในกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีจะมีอยู่ 2 ประการคือ ในส่วนของสภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ละพื้นที่ที่จะต้องแสวงหาแนวร่วมเพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมของประชาชนในพื้นที่ กับส่วนของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดที่จะต้องแสวงหาภาคีร่วมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้พร้อมรองรับการส่งต่อหรือการให้ความช่วยเหลือตามภาระหน้าที่ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การหนุนเสริม โครงการบ้านพอเพียง สภาองค์กรชุมชนตำบล

Abstract

This paper presents a development that leaves no one behind, which is a development approach that must come from the local community itself, which requires a multilateral participation process that comes together to find a solution for the development of the local community. Adding the Sufficiency Home Project, which has been subsidized by the Sub-District Council of Community Organizations, for solving the housing problem Underprivileged people in Loei Province The objective is to find ways to develop local communities by supporting the Sufficiency Home Project in Loei Province. Because the local community is regarded as an important foundation in building a strong Thai society. At present, local communities are facing collapse and weakness due to lack of self-management, resulting in various developments. that go down to the local community, lack of integration/connected. Therefore, Loei Provincial Community Organization Council under the operation of the Loei Provincial Community Organization There is a working model to create a link between organizations and parties, such as the Office of Social Development and Human Security; Community In the part of the community organization council in each sub-district that must seek a unity in order to maintain the fairness of the people in the area with the part of the provincial community organization procession that must seek partners for both government and private sectors in order to be ready to support forwarding or assistance in accordance with the next obligation.

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Keywords: local community development; supporting; sufficiency home project; subdistrict community organization council

ความนำ

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2561) กล่าวว่าวิสัยทัศน์ประเทศไทยคือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาค้นในทุกมิติ นอกจากนี้แล้วการที่สถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงและประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การรวมกลุ่มภายในภูมิภาคและการเปิดเสรีด้านต่างๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความท้าทายในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ โดย การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก การปฏิรูประบบภาษีและการคุ้มครองผู้บริโภค การกระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร การเพิ่มผลิตภาพและคุ้มครองแรงงานไทยให้เป็นแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพและความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความปลอดภัยในการทำงาน การสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย ทุกเพศภาวะและทุกกลุ่ม การลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง 2) การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดย การสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปันไม่ทอดทิ้งกัน และมีคุณธรรม โดยสนับสนุนการรวมตัวและดึงพลังของภาคส่วนต่างๆ การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน การสนับสนุนการพัฒนาบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

สำนักบ้านมั่นคงและที่ดิน (2564) กล่าวว่าโครงการบ้านพอเพียงเป็นหนึ่งในแผนงานยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) โดยมีเป้าหมาย 352,000 ครัวเรือน ในพื้นที่ชนบทมีประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทั้งบ้านที่ก่อสร้างมานานแล้วมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ไม่มั่นคง ไม่ได้ปรับปรุงซ่อมแซม มีความจำเป็นต้องปรับปรุงซ่อมแซม หรือสร้างใหม่ให้มีสภาพที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้นตามอัตภาพ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอในการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. มุ่งเน้นสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเชื่อมโยงเครือข่าย กลุ่มหรือองค์กรชุมชนในตำบลหรือองค์กรชุมชนตำบลที่มีทุนการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายที่ดินชนบท กองทุนสวัสดิการชุมชน องค์กรการเงินชุมชน ฯลฯ สร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เพื่อจัดการแก้ปัญหา ร่วมกัน ในการสร้างหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ทำให้คนในตำบลมีความตื่นตัวในการร่วมกันดำเนินงานในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ตั้งแต่สำรวจข้อมูล รวบรวมกลุ่มผู้เดือดร้อน กลั่นกรองข้อมูล คัดเลือก จัดซื้อวัสดุและก่อสร้างบ้านร่วมกัน ซึ่งทำให้สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างรวดเร็ว ภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน สมทบ ร่วมแรงก่อสร้างโดยผู้เดือดร้อนและคนในชุมชน นำไปสู่การเชื่อมต่อกับฐานงานพัฒนาต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคมที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการตนเอง

ปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเป็นปัญหาพื้นฐานของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท จากการสำรวจข้อมูลภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2556 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 20.167 ล้านครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยประมาณ 15.510 ล้านครัวเรือน ส่วนที่เหลือยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยจำนวนประมาณ 4.657 ล้านครัวเรือน และในกลุ่มนี้เป็นผู้มีรายได้น้อยที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยประมาณ 2.726 ล้านครัวเรือน โดยในพื้นที่ชนบทมีประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยและที่ดิน ทั้งบ้านที่ก่อสร้างมานานแล้วมีสภาพทรุดโทรม ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ไม่มั่นคง ไม่ได้ปรับปรุงซ่อมแซม และครอบครัวขยายที่มีความจำเป็นต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีรายได้น้อยเพียงพอ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในรูปแบบการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือสร้างบ้านสำหรับครัวเรือนที่ยากจนหรือเปราะบาง

ซึ่งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2553 - 2556 โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ได้รับการสนับสนุนแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ 295 ตำบล 1,420 หมู่บ้าน ผู้รับประโยชน์ 48,201ครัวเรือน โดยเป็นการสร้างบ้านใหม่ 8,895 หลัง ซ่อมแซม/ต่อเติม 39,306 หลัง จากการดำเนินงาน พบว่าการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการสร้างหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนต่างๆ มีความตื่นตัวในการร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ตั้งแต่การสำรวจ กลั่นกรองข้อมูลผู้เดือดร้อน การคัดเลือก การรวมกลุ่มผู้เดือดร้อน จัดซื้อวัสดุและดำเนินการก่อสร้างร่วมกัน ซึ่งทำให้สามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน การสมทบ/ร่วมแรงก่อสร้างของผู้เดือดร้อนและคนในชุมชน ทำให้เกิดการคืนทุนสู่กองทุนของชาวชุมชนเอง เพื่อเป็นทุนสำหรับผู้เดือดร้อนลำดับต่อมาที่อาจยังไม่ได้รับการสนับสนุนในชุดแรก หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของชุมชนต่อไป รวมทั้งนำไปสู่การเชื่อมต่อกับฐานงานพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน รัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยการสร้างโอกาสการเข้าถึงสวัสดิการสังคมและที่อยู่อาศัย ได้กำหนดการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยเป็นนโยบายเร่งด่วน และสั่งการให้แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้มีรายได้น้อยทั้งประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตามข้อสั่งการนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2558 เรื่องการขับเคลื่อนด้านที่อยู่อาศัย โดยมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ดังนั้นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยเป็นไปตามแนวทางและข้อสั่งการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงได้จัดทำโครงการบ้านพอเพียงเพื่อรองรับนโยบายรัฐบาล ซึ่งอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เป้าหมาย 5,300 ตำบล 352,000 ครัวเรือน ซึ่งในปี 2560-2564 สามารถดำเนินการได้จำนวน 8,027 โครงการ 77 จังหวัด 3,626 ตำบล 78,671 ครัวเรือน จากเป้าหมาย 72,776 ครัวเรือน ซึ่งในปี 2565 มีเป้าหมายดำเนินงาน 24,700 ครัวเรือน ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดปัญหาความเดือดร้อน และพัฒนาคุณภาพการอยู่อาศัยของครัวเรือนยากจน ผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรวมทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม ที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการตนเองต่อไป โดยเฉพาะในปี 2565 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด 875 ตำบล 4,860 ครัวเรือน ใช้งบประมาณในการซ่อมแซม/ปรับปรุง/ต่อเติม/สร้างที่อยู่อาศัยรวม 97,200,000 ล้านบาท จังหวัดเลยในรอบปี 2563 ได้รับการช่วยเหลือ 140 ครัวเรือน เป็นเงิน 3.048 ล้านบาท โดยขบวนองค์กรชุมชนผ่านกองเลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย ผู้เขียนได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเลยมาตั้งแต่ปี 2554 จนถึงปัจจุบัน และในปี 2564-2565 ได้รับเชิญจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลั่นกรองบ้านพอเพียงชนบท กลุ่มวัฒนธรรมสบายดี ซึ่งจากการทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนที่ผ่านมาพบว่าโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดเลยมีปัญหาหลักที่ทำให้การดำเนินการตอบสนองปัญหาได้ช้าและได้น้อยเนื่องจากความล่าช้าที่เกิดจากการจัดทำเอกสาร การรวบรวมเอกสาร การประสานหน่วยงานต่างๆ ที่มีข้อมูลหรือแม้แต่มีความพร้อมในการให้การรับส่งต่อปัญหาได้ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 ที่ศาลาประชาคม อบจ.เลย ได้มีการจัดเวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด ประจำปี 2564 ได้มีผู้เข้าร่วมประชุม 82 คน จากเป้าหมาย 101 สภา โดยมีนายผดุงศักดิ์ หาญปรีชาสวัสดิ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลยเป็นประธานในพิธี และภาคีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย ท้องถิ่นจังหวัดเลย เป็นต้น เพื่อสรุปผลการดำเนินงานประจำปีและรายงานสภาการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าทั้งจังหวัดเลยยังคงมีปัญหาในเรื่องการเขียนโครงการ การข้อมูลวิเคราะห์และองค์ประกอบของโครงการ วิเคราะห์ปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง ในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีกระบวนการสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ของคณะทำงานจังหวัดที่จะก่อให้เกิดการใช้เครื่องมือวิเคราะห์พื้นที่อย่างครอบคลุม รวมไปถึงต้องการให้มีทีมพี่เลี้ยงร่วมเพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาพื้นที่ และช่วยสร้างกระบวนการ การจัดทำแผนและตัวโครงการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่จะพัฒนาเพื่อการยกระดับเศรษฐกิจและทุนในชุมชน รวมถึงการเชื่อมแผนพัฒนาสภาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาคีแบบมีส่วนร่วม และที่สำคัญในปี 2565 จังหวัดเลยได้รับงบประมาณสนับสนุนกว่าห้าล้านบาท สำหรับสร้างบ้านให้คนด้อยโอกาส แต่ยังไม่รวมถึงค่าบริการจัดการอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากมีการบริหารจัดการและการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นนั้นยิ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมาก โดยเฉพาะการหนุนเสริมของพหุภาคีในพื้นที่และในระดับจังหวัดที่เป็นรูปธรรมที่เหมาะสมจะทำให้การใช้จ่ายเงินที่มาจากภาษีของคนไทยมีความคุ้มค่ามากขึ้น

1. วัตถุประสงค์

เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย

2. ขอบเขต

2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ในบทความวิชาการนี้ใช้เฉพาะการอธิบายถึงโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลในเขตจังหวัดเลยเท่านั้น

2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในบทความวิชาการนี้จะใช้เฉพาะแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น

2.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในบทความวิชาการนี้ใช้เฉพาะในช่วงเวลา ปี พ.ศ.2563 – 2565 เท่านั้น

3. คำจำกัดความ

3.1 การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หมายถึง แนวทางการสร้างการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีของท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย

3.2 การหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียง หมายถึง แนวทางการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วมจากพหุภาคีในโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย

3.3 สภาองค์กรชุมชนตำบล หมายถึง กลุ่มระดับตำบลที่จัดตั้งภายใต้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในโครงการบ้านพอเพียงของคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย

3.4 คนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย หมายถึง บุคคลที่ขาดโอกาสทางสังคมและได้รับการพัฒนาผ่านการหนุนเสริมในโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดเลย

เนื้อหา

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP: 1996) กล่าวว่า การพัฒนาจะเกิดความยั่งยืนได้ถ้าหากมีธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการพัฒนามนุษย์ (Human development) อันจะนำไปสู่การเปิดทางเลือกมากมายให้ผู้คนในสังคม หมายถึง การให้โอกาสแก่ผู้ชายผู้หญิง โดยเฉพาะคนจนและคนที่เป็นคนด้อยโอกาสให้เป็นศูนย์กลางของกระบวนการพัฒนา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการพัฒนาจึงอยู่ที่ 1) การสร้างความเข้มแข็ง (Empowerment) คือการเพิ่มขีดความสามารถในการเลือกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขาเอง 2) ความร่วมมือ (Co-operation) ผู้คนต้องมีความสัมพันธ์กันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) ความเท่าเทียม (Equity) ให้คนจนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา การดูแลสุขภาพ การจัดการชีวิตและชุมชนของตนเอง 4) ความยั่งยืน (Sustainability) การพัฒนาในวันนี้ต้องไม่ทำลายทรัพยากรและโอกาสของคนรุ่นต่อไปแต่ต้องสร้างหลักประกันให้คนในอนาคตเป็นอิสระจากความยากจนและ 5) ความมั่นคงปลอดภัยอันตรายน (Security) ในชีวิตทรัพย์สิน การคุกคามจากโรคและภัยอันตรายทั้งปวง

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลง การสร้างปรับเปลี่ยนโดยอาศัยกระบวนการ (Process) ให้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามได้มีการศึกษาผลการพัฒนาที่ผ่านมาของไทย นับตั้งแต่เริ่มมีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี 2504 เป็นต้นมา ได้เกิดผลเสียตกค้างอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศวิทยา (Social Ecology) ของสังคมไทย เป้าหมายสำคัญหลายประการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้นักคิดจากหลายสำนักคิดพากันหยิบยกประเด็นปัญหาต่างๆ ขึ้นมาวิเคราะห์ วิจัยกันอย่างล้นหลามถึงความล้มเหลวเหล่านั้น อีกทั้งมีการเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนาประเทศ บางแนวคิดได้รับการยอมรับจากสาธารณชนและกลุ่มผู้บริหาร จนนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเชื่อในอัตลักษณ์ ความเข้มแข็งของวัฒนธรรม บางแนวคิดชูประเด็นการเรียนรู้ ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของคนพร้อมทั้งการให้เหตุผลอย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือและปฏิบัติตาม ในขณะที่นักคิดบางสำนักความคิดพยายามใช้แนวคิดทางศาสนา มาชี้นำทางออกให้แก่สังคมไทยตลอดจนเชื่อว่าความดีต้องอยู่เหนือความชั่ว โดยละทิ้งเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติอื่นๆ หรือมิติของสังคมวิทยาทั้งทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ซึ่งเป็นพลังทางลบ (Negative Social Force) ที่ทำให้เกิดการต่อต้านเปลี่ยนแปลงอันไม่พึงปรารถนาในสังคมไทย ดังปรากฏการณ์เยาวชนชาวยุโรปที่ออกมาชุมนุมเพื่อเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในปัจจุบัน แต่สิ่งที่ปรากฏผลที่พอจะเห็นเป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาที่ผ่านมาบ้างอย่างเช่นการพัฒนาผ่านภาคประชาสังคม ผ่านองค์กรกึ่งรัฐกึ่งเอกชนที่พยายามขับเคลื่อนงานพัฒนาในท้องถิ่นท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาชุมชนถูกจัดเป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ที่นำทฤษฎีในสาขาวิชาต่างๆ ของสังคมศาสตร์ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนั้นการใช้ทฤษฎีสังคมศาสตร์เพื่อมาเป็นข้ออธิบายหรือคาดคะเนปรากฏการณ์ทางสังคม ทั้งปรากฏการณ์ของบุคคล ชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทฤษฎีสังคมศาสตร์มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน คือการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์

ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและโครงการดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ ดังที่ Cemer (อ้างถึงใน Priticia Lundy, 1999) กล่าวว่า “การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเองเป็นการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชน ระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียว” และยังเป็น การเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนา จากการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึงการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่การพัฒนา การแก้ไขปัญหาการกำหนดอนาคตของประชาชนเอง ในขณะที่ทฤษฎีการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Redistribution with Growth Theory) ที่สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2559) อธิบายแนวคิดของทฤษฎีการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในงานพัฒนาชุมชนนั้นจะไม่ได้เห็นด้วยกับทฤษฎีที่ให้ผู้มีมั่งคั่งร่ำรวยหรือผู้มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนา เพราะจะทำให้กลุ่มคนกลุ่มเดียวเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเต็มที่แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศคือพวกชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง ซึ่งไม่มีความพร้อมในการพัฒนาจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาน้อยมาก เป้าหมายของการพัฒนาที่ดีนั้นจึงควรเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่างหรือคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2564) กล่าวว่าชุมชนท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งในสภาวะปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นกำลังประสบปัญหาล่มสลายและอ่อนแอ เนื่องจากขาดอำนาจในการจัดการตนเอง ส่งผลให้การพัฒนาด้านต่างๆ ที่ลงไปสู่ชุมชนท้องถิ่นขาดการบูรณาการ/เชื่อมโยงกัน และในการจะสร้างสังคมไทยให้เกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริงนั้นจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูระบบต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่นขึ้นมาใหม่อย่างเข้มแข็ง มีการฟื้นฟูระบบนิเวศน์และทรัพยากรธรรมชาติให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ ฟื้นฟูอำนาจและความเชื่อมั่นในการจัดการตนเองและเรื่องทุกอย่างโดยชุมชนท้องถิ่นเอง ร่วมกันจัดการ ฟื้นฟูระบบความสัมพันธ์และเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน กลุ่ม/องค์กร กลไก และสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นซึ่งเรียกว่า สภาองค์กรชุมชน อันถือได้ว่าเป็นองค์กรชุมชนฐานรากที่จะเปิดพื้นที่หรือเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดูแลและจัดการตนเอง ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน บูรณาการงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างองค์กรชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีทิศทาง มีพลัง และเป็นอิสระ ประสานให้เกิดการทำงานร่วมระหว่างองค์กรชุมชน กับหน่วยงาน/ภาคีการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อให้นโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วสภาองค์กรชุมชนยังเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประกอบด้วย ตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด โรงเรียน สถานือนามัย เป็นต้น ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสีรวม กลุ่มอนุรักษ์ป่า และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทั้งที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในเวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน เป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่อดีต

จากที่กล่าวมาจะพบว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลมีโครงสร้างองค์กรที่เปรียบเหมือนอวัยวะในร่างกายมนุษย์ดังที่ Talcott Parsons (ค.ศ. 1902 – 1979) ได้อธิบายทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural functional Theory) ว่าสังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่างๆ (Part) มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่คงที่ของแต่ละส่วนจะเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมเกิดความสมดุล (Equilibrium) ส่วนในด้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากความสมดุลถูกทำลายลงเพราะองค์ประกอบของสังคมคือ บุคลิกภาพ (Personality) อินทรีย์ (Organism) และวัฒนธรรม (Culture) เกิดความแตกร้าง โดยมีสาเหตุมาจากทั้งสาเหตุภายนอก ระบบสังคม เช่น การเกิดสงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม เป็นต้น และสาเหตุจากภายในระบบสังคมที่เกิดจากความตึงเครียด (Strain) เพราะความสัมพันธ์ของโครงสร้างบางหน่วย (Unit) หรือหลายๆ หน่วย ทำงานไม่ประสานกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสาเหตุทำให้ส่วนอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งระบบก็ได้ Parson เน้นความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมว่าเป็นตัวยึดเหนี่ยวให้สังคมมีการรวมตัวเข้าด้วยกันและเป็นตัวต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม

จากผลการวิจัยของ สุรยุทธ สุระท้าว (2564) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชน ประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 3 ด้านคือ 1) ด้านทักษะการเรียนรู้ และทักษะการทำงานตามบทบาทหน้าที่ 2) ด้านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 3) ด้านเครือข่าย สอดคล้องกับ วิชญ์ มะลิตัน

(2564) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมพลังองค์กรชุมชนเพื่อขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ภาคที่จะเข้ามาช่วยเหลือนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ (1) ภาคเครือข่ายที่เข้ามาตามบทบาทหน้าที่หรือภารกิจขององค์กรนั้นๆ (2) ภาคเครือข่ายที่เข้ามาเพราะได้รับการร้องขอหรือชักชวนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมด้วย สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ที่ให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนคือชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมินิเวศ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาล้วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ผลดังกล่าวกระทบต่อชุมชนโดยส่งผลให้ชุมชนมีความอ่อนแอประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศการสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การหนุนเสริมของพหุภาคีหรือภาคีเครือข่ายนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่องานพัฒนาชุมชนทั้งนี้เนื่องจากในงานพัฒนาชุมชนนั้นมีความสำคัญว่า ถ้าไม่กลุ่มจะไม่มีงานพัฒนา (No group no Community Development) สำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2559) ที่กล่าวถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับตำบลนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการพัฒนากระบวนการเครือข่ายให้เห็นภาพรวมการขับเคลื่อนและการเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาในระดับรวมของเครือข่ายให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2548) ได้เสนอถึงองค์ประกอบของการเกิดขึ้นของเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเองที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) เครือข่ายเกิดขึ้นจากภาคีหรือภาคีที่มีความมุ่งหวังให้ประชาชนมารวมกลุ่มกันหรือให้แต่ละกลุ่มมาเชื่อมโยงกัน แต่เป็นวิถีคิดระบบและรูปแบบมาจากส่วนกลางหรือคนนอกแล้วชี้้นำให้ประชาชนดำเนินการ โดยขาดการคิด พิจารณา ซึ่งไม่ได้เกิดจากความปรารถนาหรือความต้องการของประชาชน เครือข่ายในลักษณะนี้จึงขาดจิตวิญญาณ ขาดความต่อเนื่อง 2) เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่มีความคิดตรงกัน มีปัญหาเดียวกันมารวมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีขึ้น เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่หรือชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน เครือข่ายนี้จะก่อตัวใช้เวลาานแต่จะมีความยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการวันละบาท เป็นต้น 3) เครือข่ายที่เกิดจากการกระตุ้น การชี้แนะขององค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่มากระตุ้นให้เห็นถึงคุณค่าของการเป็นเครือข่าย คนที่มาร่วมประชุมเกิดความคิดเห็นถึงประโยชน์ของการนำแนวคิดกลับไปดำเนินการต่อจนเกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นในลักษณะเครือข่ายเช่นนี้ มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น กลุ่มเครือข่ายจักสาน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เครดิต ยูเนี่ยน เป็นต้น ดังนั้นการหนุนเสริมด้วยภาคีเครือข่ายจึงเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น

สภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย ได้เริ่มงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่างในช่วงปี 2554 นับเวลา 10 ปีที่ผ่านมาสภาองค์กรชุมชนได้ดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงเป็นโครงการหลักในการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และผู้เขียนได้เริ่มทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในนามของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ในส่วนของนักวิชาการท้องถิ่นที่มีส่วนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย และในปัจจุบันสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดเลยมีการจัดตั้งตาม พรบ.สภาองค์กรชุมชน ครอบคลุมอำเภอ ทุกตำบลในจังหวัดเลย และในปี 2565 จังหวัดเลยได้เสนอจำนวนผู้ด้อยโอกาสเพื่อขอปรับปรุงบ้านตามโครงการบ้านพอเพียง โดยมีราคาประเมินหลังละไม่เกิน 20,000 บาท ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนบ้านพอเพียงที่นำเสนอขออนุมัติในปี 2565

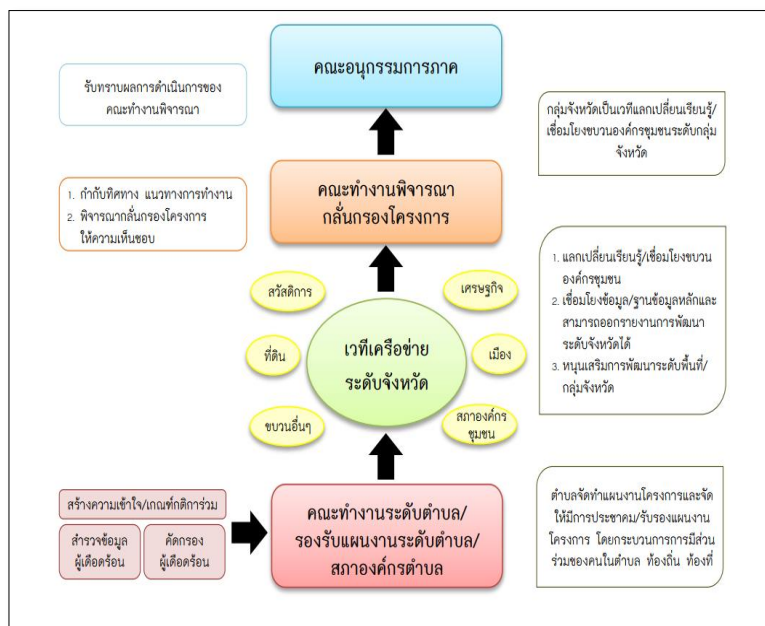
อำเภอ	จำนวน		
	สภาองค์กรฯ (แห่ง)	บ้านพอเพียง (หลัง)	งบประมาณ (บาท)
1. อำเภอเมืองเลย	15	41	820,000
2. อำเภอภูหลวง	5	4	80,000
3. อำเภอภูเรือ	6	12	240,000
4. อำเภอด่านซ้าย	10	25	500,000
5. อำเภอนาแห้ว	5	8	160,000
6. อำเภอวังสะพุง	11	13	260,000
7. อำเภอหนองหิน	4	11	220,000
8. อำเภอภูกระดึง	5	9	180,000

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อำเภอ	จำนวน		
	สภาองค์กรฯ (แห่ง)	บ้านพอเพียง (หลัง)	งบประมาณ (บาท)
9. อำเภอผาขาว	4	18	360,000
10. อำเภอเอราวัณ	3	24	480,000
11. อำเภอนาดูน	4	19	380,000
12. อำเภอปากชม	6	15	300,000
13. อำเภอเชียงคาน	9	43	860,000
14. อำเภอท่าลี่	7	8	160,000
รวม	94	250	5,000,000

ที่มา: รายงานประจำเดือนกองเลขานุการขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเลย, 2564

จากตารางที่ 1 พบว่าจังหวัดเลยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งหมด 94 แห่ง มีบ้านพอเพียงที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมสร้าง ประจำปี 2565 จำนวน 250 หลัง ใช้งบประมาณในการดำเนินการประมาณ 5,000,000 บาท ซึ่งยังไม่รวมงบบริหารจัดการและการติดตาม ซึ่งจะมีต่างหากจากงบประมาณดังกล่าวนี้ และในงบประมาณที่แสดงนี้ยังไม่รวมงบประมาณที่หน่วยงานภาคีจะสนับสนุนแยกต่างหากก็ได้ตามที่หน่วยงานได้กำหนดงบประมาณและมีนโยบายไว้ และข้อกำหนดสำคัญของการใช้จ่ายงบประมาณคือ จะไม่มีค่าจ้างช่างในใบจัดซื้อ จัดจ้าง เพราะงบประมาณนี้ถูกกำหนดให้เป็นงบบุคลากรสำหรับซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ซ่อมแซมบ้านเท่านั้น ส่วนค่าจ้างให้ใช้แรงงานจากชุมชนด้วยการมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือกันและกันในชุมชนเองเท่านั้น ทั้งนี้ในกระบวนการพิจารณาอนุมัติงบประมาณในการซ่อมสร้างนั้นจะมีการพิจารณาจากหลายๆ ประเด็นร่วมกัน ซึ่งผู้เขียนเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพิจารณาในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่ามีการเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้ 1) เป็นพื้นที่ตำบลที่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาหลายด้าน 2) มีการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนทั้งตำบลจากการมีส่วนร่วมของคนในตำบล 3) มีแผนการแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยของคนที่ตำบล 4) มีการประชุมหรือมีมติรับรองระดับตำบลหรือมีกลไกร่วมระดับตำบล 5) มีความร่วมมือในการทำงานร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่ 6) พิจารณาความซ้ำซ้อนของการได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และ 7) ใช้หลักการกระจายและทั่วถึงของผู้ได้รับความเดือดร้อน และเมื่อผ่านเกณฑ์เบื้องต้นแล้วก็จะนำเข้าสู่เวทีเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อก่อให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลสำหรับการช่วยเหลือหรือส่งต่อ และเพื่อให้เกิดการหนุนเสริมระหว่างกันของหน่วยงาน กลไกภาคต่างๆ และเมื่อผ่านเวทีเครือข่ายแล้วข้อมูลจะถูกส่งให้คณะทำงานพิจารณากลับกรงโครงการเพื่อกำหนดแนวทางการทำงาน การกำกับติดตามและร่วมกันกลั่นกรองก่อนให้ความเห็นชอบแล้วขบวนองค์กรชุมชนหรือคณะกรรมการกลับกรงโครงการจะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเรียงลำดับความสำคัญจำเป็นแล้วส่งต่อให้คณะกรรมการภาคตะวันออกเฉียงเหนือพิจารณาคำเหมาะสม สอดคล้องและงบประมาณต่อไป ดังภาพที่ 1

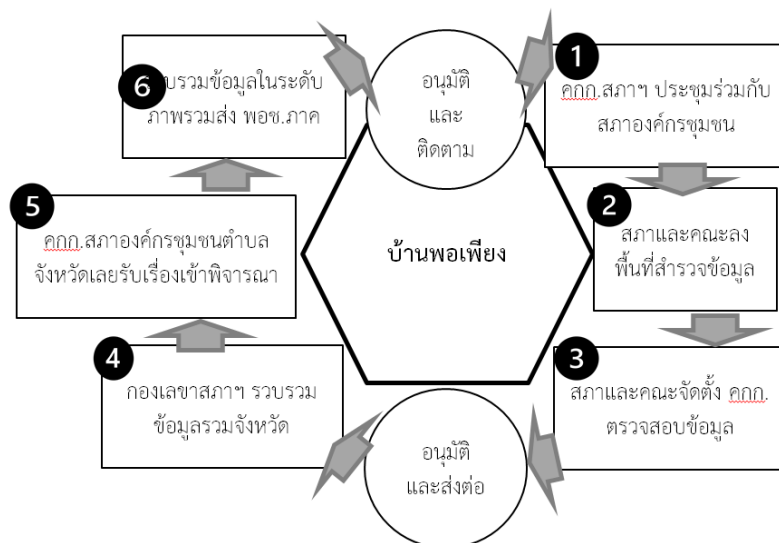

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการในการพิจารณาโครงการบ้านพอเพียงระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้นแล้วจากสถานการณ์ปัญหาผู้ด้อยโอกาสในชุมชนที่เกิดขึ้นในสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตำบล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การให้ความรู้ พัฒนาผู้ด้อยโอกาส และการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน โดยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยได้มีที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น มีความมั่นคง โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ การสนับสนุนให้ชุมชนมีการดูแลและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสที่มีรายได้น้อยในการดำเนินการ ซ่อมแซม ปรับปรุง ต่อเติมบ้าน หรือสร้างใหม่แทนบ้านเดิมที่มีสภาพทรุดโทรม ที่อาจเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัยได้ และพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถวางแผนจัดการที่อยู่อาศัยร่วมกันในระดับพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถเชื่อมโยงกับงานพัฒนาด้านต่างๆ ในตำบล โดยมีแนวทางสำคัญ อาทิ การสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนทั้งตำบลและจังหวัดโดยบูรณาการการทำงานร่วมกับท้องที่ ท้องถิ่น ภาคีในการจัดทำแผนงาน ข้อมูล กลไกและงบประมาณดำเนินการ กำหนดเป้าหมายการทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับตำบล โดยจัดทำแผนระยะยาว 3-5 ปี ภายใต้หลักคิดต้อง “ออกแบบเพื่อคนส่วนรวมและคนส่วนมาก” และใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนทั้งตำบลในการจัดทำแผนและให้คนทั้งตำบลเป็นเจ้าของร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สู่การจัดการตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยทุนของชุมชน รวมถึงการใช้งบประมาณโครงการบ้านพอเพียง เป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเชื่อมโยงขบวนการอย่างบูรณาการ ทั้งผู้เดือดร้อน กลุ่ม/องค์กรชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน และภาคีพัฒนาต่างๆ ร่วมหนุนเสริม (เงินน้อย ทำให้เป็นเงินมาก) มีการกระจายการทำงานเต็มพื้นที่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เดือดร้อน โดยใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงทุกขบวนการของสภาองค์กรชุมชน ใช้ความรู้ความสามารถและทรัพยากรจากทุกประเด็นงาน บูรณาการการทำงานและบริหารร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้ใหม่และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดการบูรณาการแผนการพัฒนาครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิต และด้านอื่นๆ โดยแผนของชุมชนได้รับการบรรจุในแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และผู้แทนชุมชนด้านที่อยู่อาศัยมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในระดับจังหวัด

สภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย ภายใต้การดำเนินงานของขบวนการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเลย มีรูปแบบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรและหน่วยงานภาคี เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นจังหวัด ประชาชนชาวบ้าน ส่วนงานปกครอง และหน่วยงานอื่นๆ ตามแต่ละภูมิสังคมจะเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมกันได้ แต่ที่ผ่านมาในช่วงปี 2563 - 2564 ที่ทั้งประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาโรคระบาด COVID-19 ที่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมในหลายพื้นที่ต่างได้รับผลกระทบ เช่น การขาดแคลนอาหาร การขาดแคลนสาธารณสุขพื้นฐาน การตกงานของลูกหลานทำให้ขาดการส่งเงินและส่งข่าวจากลูกหลานหรือการได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากลูกหลาน ล้วนแต่ทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชนต้องพึ่งพาจากคนอื่นเพื่อบรรเทาเบาบางปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นโครงการบ้านพอเพียงจึงเป็นอีกหนึ่งหนทางที่จะช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือปัญหาที่ด้านที่อยู่อาศัยแต่จะช่วยให้ในส่วนของการซ่อม สร้างเสริม เติบโต ในส่วนที่ชำรุดหรือยังสร้างไม่เสร็จ และปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอก็คือการมีภาคีเข้ามาร่วมพัฒนาแม้ว่าในระบบการทำงานจะมีการระบุให้สภาองค์กรชุมชนตำบลจะต้องมีภาคีเครือข่ายในการทำงานก็ตาม แต่เมื่อปฏิบัติจริงแล้วกลับมีภาคีเข้ามาร่วมจำนวนน้อยหรือแทบไม่มีเลย ผู้เขียนจึงนำเสนอแนวทางสำหรับการสร้างภาคีดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการหนุนเสริมการดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในโครงการบ้านพอเพียง

จากภาพที่ 2 เป็นกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย จะแบ่งเป็น 2 ฝั่ง คือ หมายเลข 1 2 และ 3 เป็นฝั่งการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล และฝั่งหมายเลข 4 5 และ 6 เป็นฝั่งการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเลย ดังนั้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลย จึงควรมีกระบวนการดังนี้ฝั่งหมายเลข 1 2 และ 3 ควรทำการสำรวจสภาพปัญหาภายในตำบล จัดทำข้อมูลสภาพปัญหาชุมชนท้องถิ่น ครีวเรือนผู้เดือดร้อน การแก้ไขปัญหา เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการแก้ไขปัญหา พัฒนางานในพื้นที่ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ซึ่งในกระบวนการนี้ควรมีหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) นักวิชาการในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจและจัดทำข้อมูลที่เป็นธรรม เมื่อจัดประชุมจัดทำแผนพัฒนาการแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น ต้องนำสภาพปัญหา ข้อมูลตำบลมาวิเคราะห์จัดทำแผนการแก้ไขปัญหาภายในตำบล เพื่อให้ชุมชนมีแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติและการสร้างรูปธรรมความสำเร็จจากการขับเคลื่อนงานได้ต่อไป ฝั่งหมายเลข 4 5 และ 6 ควรทำการแก้ไขปัญหาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยนำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาสู่การแก้ไขปัญหา ผ่านการจัดเวทีนำเสนอแผนพัฒนาฯ ต่อหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาในส่วนกลางเพื่อที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างสมดุล และเมื่อมีการบูรณาการและเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี ให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ ในกลุ่มระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด และมีการบูรณาการร่วมกัน กับหน่วยงานภาคี พัฒนาระบบข้อมูลการสื่อสาร รวมไปถึงติดตามสรุปผลการดำเนินงาน สภาองค์กรชุมชนจัดกลไกการติดตามการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนภายใต้การแก้ไขปัญหาโดยสภาองค์กรชุมชน และการเชื่อมโยงประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ร่วมกันว่าโครงการบ้านพอเพียงดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดประโยชน์ได้ สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง

จากการค้นหาแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลยที่นำเสนอดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าสอดคล้องกับ พาร์สัน (Talcott Parsons, 1902-1979) อ้างถึงใน บุญยง ชื่นสุวิมล, 2561:37-40) ซึ่งเป็นผู้นำแนวคิดทางสังคมวิทยายุคศตวรรษที่ 20 ที่ได้ตั้งประเด็นเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคม โดยเขาได้พยายามหาคำตอบว่าสังคมดำรงอยู่ได้อย่างไร โดยย้ำความสำคัญของบรรทัดฐานและค่านิยมไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตน โดยเสนอทฤษฎีระบบสังคม ซึ่งเขาเปรียบระบบสังคมว่าเหมือนกับร่างกายมนุษย์ที่ประกอบด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอดและการเติบโต สังคมจึงต้องมีสถาบันเพื่อทำหน้าที่รักษาสมดุลและพัฒนาทำให้เกิดรูปแบบสถาบันองค์กรที่ต่างกัน และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของระบบสังคมตามทฤษฎีของพาร์สันคือ ระบบสังคม เริ่มที่จุดเล็กๆ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรา (Ego) กับผู้อื่น (Alter ego) ดังนั้นแล้วคำว่าระบบสังคม (Social System) จึงประกอบไปด้วยคนหลายๆ คน มาปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้กระทำได้รับแรงจูงใจในแนวโน้มมีความพึงพอใจสูงสุด ถูกกำหนด และเชื่อมต่อในระบบที่มีสัญลักษณ์ที่มีโครงสร้างวัฒนธรรมร่วมกันอยู่ นอกจากนี้แล้ว พาร์สัน ยังสนใจองค์ประกอบของโครงสร้าง ได้แก่ ลักษณะส่วนรวม (Collectivities) บรรทัดฐาน (Norm) ค่านิยม (Values) และเชื่อว่าวิธีที่จะนำไปสู่โครงสร้างทั้ง 3 ประการข้างต้น ไปสู่ผู้กระทำให้ได้ นั่นคือ กระบวนการ (Process), การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการปลูกฝัง (Internalization) ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เกิดความสำนึกต่อสังคม นั่นหน้าที่ของโครงสร้างของบทบาทและค่านิยมสำคัญของระบบทางสังคม นั่นคือการที่สภาองค์กรชุมชนตำบลมีปฏิสัมพันธ์ (Ego) หรือประสานงานกับหน่วยงานภาคีอื่นๆ (Alter ego) เพื่อให้ระบบสังคมเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความสำเร็จ โดยทุกภาคส่วนที่มาร่วมกันนั้นจะมีความพึงพอใจที่เข้ามาร่วมกันทั้งในระบบหน้าที่และความชอบพอส่วนบุคคลนั่นเอง ดังนั้น องค์กรชุมชนเปรียบเหมือนหน่วยที่มีชีวิตประกอบด้วยเครือข่ายที่มีระบบคุณค่า มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีปรัชญา คุณค่าที่สมาชิกยึดถือเป็นบรรทัดฐานและใช้ปฏิบัติร่วมกันและถ้าเราพิจารณาถึงแนวคิดเรื่องผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ชุมชนจึงเป็นเครือข่ายรวมของวิถีชีวิต และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติ (Actors) ที่หลากหลายทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสถาบัน การมีระบบการจัดการในรูปภาคีเครือข่ายจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการหนุนเสริมโครงการบ้านพอเพียงของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในจังหวัดเลยนั้นแนวทางการหนุนเสริมที่สำคัญสำหรับการพัฒนาคนด้อยโอกาสในสังคมที่แต่หน่วยงานในจังหวัดต้องดำเนินการคือการสร้างการมีส่วนร่วมกับสภาองค์กรชุมชนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมช่วยเหลือบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยคนด้อยโอกาสในชุมชน คนพิการ ผู้สูงอายุ ให้มีบ้านเรือนมั่นคงแข็งแรง มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินมากขึ้น ขณะเดียวกันสภาองค์กรชุมชนได้รับการยอมรับจากสมาชิกชุมชนเนื่องจากเข้าถึงการช่วยเหลือคนยากไร้ใน

ชุมชน ซึ่งการหนุนเสริมของภาคีเครือข่ายนั้นขึ้นอยู่กับภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ที่จะนำเข้าหน่วยงานใดเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในทางพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาแบบผสมผสาน สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550:22-26) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ถูกจัดอยู่ในทฤษฎีการพัฒนาแบบผสมผสานหรือทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนารวมกันประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ดิน น้ำ แร่ธาตุ ป่า ทองคำ เพชร เป็นต้น ทรัพยากรธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนารวมกันเพราะจะนำไปสู่ทรัพย์สินเงินทอง สามารถนำไปใช้เป็นทุนในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้สูงขึ้นได้ สังคมใดมีทรัพยากรธรรมชาติมากก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก 2) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) เพราะเป็นกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มาก สังคมใดมีประชาชนในวัยแรงงานมากก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก สังคมใดที่มีประชากรวัยเด็ก (14 ปีลงมา) หรือวัยชรา (60 ปีขึ้นไป) มาก ก็จะเป็นภาระมากกว่าประโยชน์ต่อการพัฒนา 3) องค์การทางสังคม (Social Organization) หมายถึงกลุ่มคนประเภทต่างๆ ในสังคมที่ที่หน้าที่แตกต่างกันไป แต่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งมีแบบแผนพฤติกรรมภายใต้กฎระเบียบทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทางสังคม ครอบครัว ชุมชนกลุ่มสมาคมต่างๆ ชนชั้น สังคมมนุษย์ เป็นต้น องค์การทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามาก คือกลุ่มสมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมเฉพาะอย่างหรือหลายอย่างเพราะองค์การทางสังคมเหล่านี้ จะช่วยให้เกิดพลังหรือศักยภาพในการพัฒนาสังคม สามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาที่ต้องใช้คนเป็นจำนวนมากได้และอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากได้เข้าร่วมช่วยกันคิดร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบนั่นเอง 4) ภาวะผู้นำ (Leadership) เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสามารถรวมคนในรูปของกลุ่มและองค์กรต่างๆ ได้ ทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนามากขึ้น และด้วยบารมีของผู้สามารถทำให้ทุกคนกลุ่มและองค์กรเหล่านี้อุทิศตนให้กับกิจกรรมการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นถ้าหากสังคมใดมีผู้นำประเภทต่างๆ มากก็จะสามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก 5) การติดต่อกับโลกภายนอก (Contact) หมายถึง การที่คนในชุมชนมีการติดต่อกับคนในชุมชนอื่นๆ เพราะการติดต่อกันระหว่างชุมชนทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้ การรับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยีจากชุมชนที่เจริญก้าวหน้ามาใช้ในชุมชนทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาตามไปด้วย ดังนั้นถ้าหากชุมชนได้มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากก็จะยกระดับการพัฒนาได้ยาก 6) การฝึกอบรม (Training) หมายถึง การได้รับการศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น การฝึกอาชีพในด้านต่างๆ สหกรณ์ สาธารณสุข การช่าง เป็นต้น การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ผู้นำในสังคม และทำให้เกิดการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมจึงสามารถพัฒนาสังคมได้มาก ดังนั้นแล้วทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคมภาวะผู้นำและการแพร่กระจาย คือการติดต่อกับโลกภายนอก โดยมีการฝึกอบรมเป็นตัวเชื่อมหรือตัวแปรแทรกซ้อน (Intervening Variable) ดังนั้นชุมชนจะพัฒนาได้โดยปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอกและการฝึกอบรม ถ้าปัจจัยเหล่านี้มีมากเพียงใด การพัฒนาก็ยิ่งมีสูงขึ้นเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญยง ชื่นสุวิมล. (2561). สังคมวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2548). ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน. .
- พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่มเผยแพร่.
- วิษญ์ มะลิตัน. (2564). รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการเสริมพลังองค์กรชุมชนเพื่อขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานในจังหวัดเลย. เลย: เอกสารถ่ายสำเนาเย็บเล่ม.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2559). การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวความคิด วิธีวิทยาและทฤษฎี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2564). คู่มือจัดตั้ง จัดตั้งชุมชนและสภาองค์กรชุมชนตำบล. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่มเผยแพร่.
- สุรยุทธ สุระท้าว. (2564). คุชชีนิพนธ์เรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพฯ: เอกสารเผยแพร่

- สำนักงานสนับสนุนสภาพองค์การชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2559). **คู่มือการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการฝึกอบรม.
- สำนักบ้านมั่นคงและที่ดิน. (2564). **คู่มือการบริหารโครงการบ้านพอเพียง “สร้างบ้าน สร้างความสุข สร้างความมั่นคง พัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรี มียุทธศาสตร์”**. กทม.: เอกสารเผยแพร่.
- UNDP. (1996). **human development report: Financing Human Development**. http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/LCD_SSC/programmeofaction2001.pdf.